

การปรับตัวสำเร็จและการปรับตัวไม่สำเร็จ

ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา แรงงานในครัวเรือนของหมู่บ้านปากคลองบ้านโพธิ์ จำนวนหนึ่งได้เข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม มีบางคนที่ได้ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน โดยอาศัยเช่าห้องพัก-เช่าบ้านอยู่ใกล้ ๆ โรงงานที่ทำงาน ไม่ได้ทำงานแบบไปเช้ากลับเย็น เช่น การไปทำงานโรงงานที่จังหวัดสมุทรปราการ นครปฐม ชลบุรี เป็นต้น แรงงานเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่อาชีพใหม่โรงงานอุตสาหกรรม โดยมีเงื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจ ที่ทำให้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทุกคนคาดหวังว่าชีวิตการทำงานในโรงงานจะเป็นชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายหนึ่งของชีวิต คือการมีงานทำ การมีเงิน ความคาดหวังของทุกคนอาจไม่ได้เป็นเช่นที่คาดหวังและปรารถนาไว้ เนื่องจากมีปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ สถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวของแรงงาน ที่ทำให้แรงงานมีการปรับตัวได้ต่างกัน ซึ่งก็คือการไม่ได้เป็นไปดังที่คาดหวังไว้ว่า การทำงานในโรงงานทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น การศึกษาการปรับตัวของตัวแรงงาน ในหมู่บ้านปากคลองบ้านโพธิ์ ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ปรับตัวได้สำเร็จ และมีส่วนน้อยที่ปรับตัวไม่สำเร็จ ซึ่งเป็นการศึกษาตามทัศนะของผู้นำในฐานะผู้ให้ข้อมูล (key Informants)

ผู้นำในฐานะผู้ให้ข้อมูล (key Informants) จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านปากคลองบ้านโพธิ์ เจ้าอาวาสวัดบ้านโพธิ์ ครู 2 ท่านคือ ท่านแรกเป็นครูสอนประจำที่โรงเรียนวัดคลองบ้านโพธิ์ ซึ่งท่านเป็นคนในหมู่บ้านหมู่ที่ 2 ตำบลคลองบ้านโพธิ์ ส่วนอีกหนึ่งท่านคือ ครูสอนในโรงเรียนวัดตด ในหมู่บ้านหนองตื้นนง หมู่บ้านข้างเคียง แต่ท่านเป็นผู้ที่มีกำเนิดอยู่ในหมู่บ้านนี้ และปัจจุบันท่านยังอาศัยอยู่ที่บ้านในหมู่บ้านนี้ด้วย และสุดท้ายคือ พ่อค้ารายใหญ่ในตลาดหมู่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ออกเงินกู้ และจำหน่ายสินค้าแบบเงินเชื่อให้ชาวบ้าน

เกณฑ์การเลือกแรงงาน โดยทำการเลือกทั้งหมด 10 คน จากแรงงานในหมู่บ้านที่เข้าไปทำงานในโรงงานทั้งหมด 15 คน ส่วนอีก 5 คน เป็นแรงงานที่อยู่อาศัยในเขตหมู่ที่ 2

แต่มีชื่อในทะเบียนบ้านของพ่อแม่ ในหมู่บ้านหมู่ที่ 1 (หมู่บ้านปากคลองบ้านโพธิ์) ประกอบกับการสังเกตและการสัมภาษณ์แรงงาน 5 คนดังกล่าวนี้อาจทำได้ไม่สะดวกนัก เพราะผู้ศึกษาต้องนั่งเรือข้ามคลองเพื่อไปสังเกตและสัมภาษณ์ ต่อมาผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ผู้นำ 5 ท่าน เพื่อศึกษาทัศนคติต่อแรงงานที่ปรับตัวสำเร็จและไม่สำเร็จ คืออย่างไรบ้าง โดยผู้ศึกษาแบ่งการสัมภาษณ์ 2 รอบคือ สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดคลองบ้านโพธิ์ และนายทุนพ่อค้าที่ตลาดหมู่บ้าน โดยให้ท่านทั้ง 5 บอกลักษณะการปรับตัวได้สำเร็จ ซึ่งผู้นำจะเรียกว่าปรับตัวได้ดี และการปรับตัวไม่สำเร็จ ผู้นำเรียกว่าปรับตัวไม่ดี ต่อมาจึงได้สัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำทั้ง 5 ท่านว่าแรงงาน 10 คนมีใครบ้างที่ปรับตัวได้ดี-ไม่ดี ซึ่งท่านทั้ง 5 ได้แบ่งแรงงานที่ปรับตัวได้สำเร็จ (ดี) 5 คน และแรงงานที่ปรับตัวได้ไม่สำเร็จ (ไม่ดี) 5 คน โดยผู้ศึกษาได้ตั้งเกณฑ์กว้าง ๆ ให้ผู้นำมองคือ การมีรายได้ การครอบครองที่ดิน ภาวะหนี้สิน เป็นหลักในการแบ่ง

จากทัศนคติของผู้นำในฐานะผู้ให้ข้อมูล (key Informants) ได้กล่าวถึงลักษณะของแรงงานที่ปรับตัวได้สำเร็จ และไม่สำเร็จ ดังนี้

การปรับตัวสำเร็จ คือ

1. การเพิ่มรายได้
2. ภาวะหนี้สิน (ลดลง)
3. ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น
4. สถานภาพการสมรส

การปรับตัวไม่สำเร็จ คือ

1. ภาวะหนี้สิน (เพิ่ม)
2. การเช่าที่ดิน
3. สถานภาพการสมรส

ปัจจัยที่ทำให้แรงงานปรับตัวสำเร็จและปรับตัวไม่สำเร็จ คือ ลักษณะงาน การมีรายได้ การไร้ที่ดิน การศึกษาต่ำ อายุ และสถานภาพการสมรส

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ให้ความหมายกลไกการปรับตัว หมายถึง แรงงานเลือกที่จะเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยแรงงานมีวิถีการปรับตัวที่แตกต่างกันภายใต้ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่แวดล้อมแรงงานเหล่านี้ การปรับตัวของกลุ่มแรงงาน 2 กลุ่มดังกล่าวภายหลังการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ซึ่งมีการปรับตัว

สำเร็จ (ดี) และไม่สำเร็จ (ไม่ดี) ตามการมองและทัศนะของผู้นำ ซึ่งจุดหมายของทุกคน (Goal) คือ การมีชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อเปลี่ยนแปลงอาชีพเข้าสู่งานในโรงงานอุตสาหกรรม ผลการศึกษาได้ข้อค้นพบแตกต่างจากผู้นำคือ มีแรงงานที่ปรับตัวได้สำเร็จ 6 คน และปรับตัวไม่สำเร็จ 4 คน

แรงงานที่ปรับตัวได้สำเร็จ 6 คน คือ

แรงงานคนที่ 4	อายุ	28 ปี
แรงงานคนที่ 5	อายุ	38 ปี
แรงงานคนที่ 10	อายุ	23 ปี
แรงงานคนที่ 7	อายุ	33 ปี
แรงงานคนที่ 8	อายุ	16 ปี
แรงงานคนที่ 2	อายุ	19 ปี

แรงงานที่ปรับตัวไม่สำเร็จ 4 คน คือ

แรงงานคนที่ 3	อายุ	20 ปี
แรงงานคนที่ 1	อายุ	23 ปี
แรงงานคนที่ 6	อายุ	32 ปี
แรงงานคนที่ 9	อายุ	17 ปี

5.1 ปัจจัยที่ทำให้แรงงานมีการปรับตัวสำเร็จและไม่สำเร็จ

1. ลักษณะงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้นจำนวน 6 โรงงาน ที่แรงงาน 10 คนได้เข้าไปทำงานโดยทั่วไปเป็นลักษณะงานที่ต้องใช้ความคุ้นเคยและความชำนาญในการทำงาน ลักษณะเดิมที่เป็นงานซ้ำ ๆ เช่น การประกอบชิ้นส่วนในไมโครโฟน การนั่งเย็บจักรอุตสาหกรรม หรือแม้แต่งานทาสีแต้มหัวจักรเย็บผ้า เป็นต้น งานในกลุ่มของแรงงานนี้เป็นงานที่ไม่ต้องมีความรู้มาก เป็นลักษณะของกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือก็สามารถทำได้ หากแต่ว่าเป็นงานที่แรงงานทุกคนไม่เคยทำมาก่อน และใช้เวลาเพียง 1-2 วัน จากการอบรมงานนั้น ๆ ก็สามารถทำได้ เนื่องจากเป็นงานที่ไม่ซ้ำซ้อนยุ่งยาก ลักษณะงานของแรงงาน 10 คน เป็นงานคล้าย ๆ กัน โดยมีลักษณะงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

งานประกอบชิ้นส่วนอุปกรณ์ ชิ้นเนื้อต จั๊ตะกั่วไนไมโครโไฟและอุปกรณ์ในเครื่อง
โทรทัศน์

งานผลิตอุปกรณ์ (ประกอบ) ในหลอดไฟฟ้า

งานเย็บจักรอุตสาหกรรม เย็บชิ้นส่วนประกอบรองเท้าผ้าใบ กีฬา รองเท้า

หุ้มข้อ

งานเย็บเสื้อผ้า เย็บโบว์ ประกอบกับคิดผม และงานเย็บ-ร้อยเชือกถักมื่อ
เบสบอล แรงงานทุกคนได้กล่าวถึง งานที่ต้องทำรับผิดชอบว่าไม่ใช่งานที่ยาก เพียงแต่มีความ
คุ้นเคยและทึ่ง่งทำงานซ้ำ ๆ อยู่ได้ตลอด 7-8 ชั่วโมงเท่านั้น พวกเขาทุกคนต่างก็ไม่เคยทำ
งานที่ต้องทำในโรงงาน ดังนั้นพวกเขาจึงสามารถทำงานได้ทุกคน โดยไม่มีปัญหาเกี่ยวกับงาน หาก
บอกว่ามีปัญหากับคนมากกว่าเนื่องจากงานที่ทำบางอย่างต้องนั่งเย็บจักร และบางอย่างต้องใช้มือ
บางอย่างต้องทำงานร่วมกับเครื่องจักรอัตโนมัติ แต่ต้องทำงานต่อกันเป็นจุดๆ และต้องเผชิญปัญหา
การรับงานต่อเนื่องกัน โดยมีปัญหาจากคนร่วมงานมากกว่าปัญหาจากหรือลักษณะของงานที่ทำ

2. การมีรายได้ เนื่องจากการเข้าไปเป็นแรงงานในโรงงาน มีอัตราค่าแรงที่ได้รับ
ในแต่ละโรงงานไม่เท่ากัน แต่ก็ไม่ได้แตกต่างกันมากในอัตราค่าจ้างที่แรงงานจะได้รับในวัน
เริ่มต้นทำงาน โดยเฉลี่ย 69-75 บาทต่อ 1 วัน ของการเริ่มจ้างในวันแรก อัตราค่าล่วง
เวลาก็ไม่แตกต่างกันมาก โดยเฉลี่ยทำงานล่วงเวลา 3-4 ชั่วโมง โดยคิดค่าแรงแบบ 1 แรง
เท่ากับ 12-14 บาท โดย 1 แรง เท่ากับ 1 ชั่วโมง เป็นต้น แรงงานทุกคนมีรายได้ซึ่งเป็น
รายได้ที่แน่นอนทุก ๆ เดือน การมีรายได้ทำให้แรงงานเป็นผู้หารายได้เข้าครัวเรือน บางคน
เป็นผู้ประกอบอาชีพหารายได้ที่เป็นหลักของครอบครัว การมีรายได้ของแรงงานทั้ง 10 คน ดัง
แสดงในตารางที่ 6 ดังต่อไปนี้

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6 แสดงรายได้ของแรงงาน 10 คน ที่เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

แรงงานคนที่ 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. ค่าจ้างเงินเดือน	102	94	100	118	159	115	115	94	98	108
2. เงินล่วงเวลา	57	57	48	45	11	42	50	45	57	42
3. เงินโบนัส	-	-	-	-	-	500	500	-	-	500
1. เบี้ยขยัน	-	-	300	-	-	-	-	300	-	-
2. ค่าพาหนะ	300	300	300	320	400	380	380	300	300	380
5. ประกันสังคม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	3,147	3,177	3,648	3,905	5,211	3,872	3,880	3,190	3,297	3,662

หมายเหตุ: รายได้จากบางส่วน แรงงานไม่สามารถบอกได้ จึงวางไว้ (-) หมายถึง แรงงานบางคนไม่สามารถบอกและทราบได้ว่าตนเอง ได้รับเงินล่วงเวลา เงินโบนัส เท่าไหร่ เพราะพวกเขาขอเพียงได้รับเงิน ไม่กล้าที่จะถามเจ้าของโรงงาน โดยคิดว่ากลัวเขาจะไล่ออก เขาจ่ายให้เท่าไรก็รับจำนวนเท่านั้น และเงินล่วงเวลาคิดเป็น 3 แรก แต่จะโรงงานค่าจ้าง (แรง) ไม่เท่ากัน

แรงงานแต่ละคน ได้รับเงินเดือนที่เป็นรายได้ไม่เท่ากัน เนื่องจากระยะเวลาที่เข้าไปทำงาน อัตราค่าจ้างต่างกัน เบี้ยขยันที่ได้รับต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนมีความขยันในการทำงาน เงินล่วงเวลาขึ้นอยู่กับการทำงานมากน้อย ซึ่งแล้วแต่ว่าจะมีการสั่งสินค้าเข้ามามากหรือน้อย

อัตราค่าแรงเป็นรายได้ที่แต่ละคนได้รับต่อเดือน แรงงานทุกคนพึงพอใจกับรายได้ที่ได้รับ บางคนกล่าวว่าเป็นรายได้ที่ไม่มาก พอที่เหลือเก็บออมได้ แต่ยอมดีกว่าการทำงานที่ไม่ได้มีรายได้ที่ได้รับทุกเดือน เช่นที่ได้รับจากโรงงาน จากตารางค่าจ้างเงินเดือน เป็นค่าแรงต่อหนึ่งวัน (บาท)

3. การไร่ที่ดินและการครอบครองที่ดิน แรงงาน 10 คน เป็นลูกเกษตรกรที่มีอาชีพหลักคือทำนา การมีที่ดินครอบครองทั้งของตนเองและการเช่าที่ดิน เป็นปัจจัยที่ทำให้แรงงานมีการปรับตัวได้ต่างกัน เพราะการมีที่ดินเป็นองค์ประกอบสัมพันธ์กับการมีรายจ่าย-รายได้ที่ได้รับหรือจ่ายไปของแรงงานแต่ละคน พ่อแม่ของแรงงาน 10 คนมีการถือครองที่ดิน ดังแสดงในตารางที่ 7 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 7 จำนวนที่นา และการเช่าที่นาของครัวเรือน 10 ครัวเรือนที่มีสมาชิกในครัวเรือนเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม

ครัวเรือน	จำนวนที่นา ของตนเอง/ไร่	จำนวนที่นา เช่า/ไร่	เช่าเพื่อประกอบ อาชีพเสริม : เลี้ยงกุ้ง/ไร่	เช่าจาก
-----------	----------------------------	------------------------	---	---------

กลุ่มที่ 1

1. แรงงานคนที่ 1	-	17		นายทุนเจ้าของที่ดิน ในอำเภอบ้านโพธิ์
2. แรงงานคนที่ 2	-	10		"
3. แรงงานคนที่ 3	-	24	2	" และเพื่อนบ้านข้าง เคียงในหมู่บ้าน

กลุ่มที่ 2

1. แรงงานคนที่ 4	13	-	-	-
2. แรงงานคนที่ 5	17	-	-	-

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ครัวเรือน	จำนวนที่นา ของตนเอง/ไร่	จำนวนที่นา เช่า/ไร่	เช่าเพื่อประกอบ อาชีพเสริม : เลี้ยงกุ้ง/ไร่	เช่าจาก
10 ครัวเรือน				
กลุ่มที่ 3				
1. แรงงานคนที่ 6	10	20	3	นายทุนเจ้าของที่ดิน ในอำเภอบ้านโพธิ์
2. แรงงานคนที่ 7	10	6	-	"
3. แรงงานคนที่ 8	2	9	-	นายทุนเจ้าของโรงสี วัดตด หมู่บ้าน หนองตื้นนก
4. แรงงานคนที่ 9	5	16	-	นายทุนเจ้าของที่ดิน ในหมู่บ้าน
5. แรงงานคนที่ 10	10	5	5	ญาติข้างเคียงใน หมู่บ้าน

จากตารางที่ 7 แสดงจำนวนครัวเรือน 10 ครัวเรือน กับการเป็นเจ้าของที่ดิน และการเช่าที่ดินเพื่อประกอบอาชีพหลักและอาชีพเสริม พบว่าครัวเรือนซึ่งมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องเช่าที่ดินเลยนั้น มีเพียง 2 ครัวเรือน (กลุ่มที่ 2) ครัวเรือนซึ่งไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ทำกินทั้งหมด มีจำนวน 3 ครัวเรือน (กลุ่มที่ 1) และกลุ่มสุดท้ายครัวเรือนซึ่งมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และต้องเช่าที่ดินเพิ่ม มีจำนวน 5 ครัวเรือน (กลุ่มที่ 3)

4. การศึกษา จากสมมติฐานและทัศนะของผู้นำในฐานะ key Informants คือ การศึกษาจะเป็นปัจจัยที่ทำให้แรงงานปรับตัวได้สำเร็จและไม่สำเร็จ แต่จากการศึกษาเรื่องสภาพ การศึกษาของแรงงาน 10 คน ดังนี้คือ แรงงานจำนวน 9 คน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ประถมปีที่ 4 และประถมปีที่ 6 มีแรงงานคนที่ 8 เพียงคนเดียวที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นแรงงานที่ศึกษาจากโรงเรียนวัดคลองบ้านโพธิ์ในหมู่บ้าน ส่วนแรงงานที่จบ ม. 3 จาก โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอบ้านโพธิ์

5. อายุ แรงงาน 10 คน มีอายุใกล้เคียงกันดังต่อไปนี้ แรงงานคนที่ 1 อายุ 23 ปี, แรงงานคนที่ 2, อายุ 19 ปี, แรงงานคนที่ 3 อายุ 20 ปี แรงงานคนที่ 4 อายุ 28 ปี แรงงานคนที่ 5 อายุ 38 ปี, แรงงานคนที่ 6 อายุ 32 ปี, แรงงานคนที่ 7 อายุ 33 ปี, แรงงานคนที่ 8 อายุ 16 ปี, แรงงานคนที่ 9 อายุ 17 ปี, และแรงงานคนที่ 10 อายุ 23 ปี

6. สถานภาพการสมรส แรงงาน 10 คน มีสถานภาพการสมรสดังต่อไปนี้ แรง งานที่เป็นโสดมีจำนวน 7 คน คือแรงงานคนที่ 2, คนที่ 3, คนที่ 4, คนที่ 5, คนที่ 7, คนที่ 8, และคนที่ 10 ส่วนแรงงานที่แต่งงานมีดังนี้คือ แรงงานคนที่ 1 แต่งงานและแยกทางกับสามี มีสถานภาพหม้าย และมีลูกชาย 1 คน, แรงงานคนที่ 6 แต่งงานและแยกทางกับสามี มีสถานภาพ หม้าย และมีลูก 2 คน และแรงงานคนที่ 9 แต่งงานและอยู่กับสามีรวมในครัวเรือนใหญ่ของ พ่อแม่มีลูก 1 คน

5.2 ลักษณะการปรับตัวสำเร็จของแรงงาน 6 คน มีดังนี้คือ

1. การเพิ่มรายได้ ของแรงงาน 6 คนที่ปรับตัวได้สำเร็จนั้น เป็นการเพิ่มรายได้ที่ แรงงานทำงานและมีเงินค่าจ้างได้รับเงินเป็นรายวัน (15 วัน) หรือรายเดือน ในงานโรงงาน อุตสาหกรรม แรงงาน 6 คนมีอาชีพทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของครอบครัว รายได้ของแต่ละ คนจึงไม่ได้เป็นรายได้ที่ ได้รับเงินเป็นเงินเดือนหรือจำนวนเงิน เฉพาะที่แรงงานจะได้รับ เนื่อง จากไม่ใช่ค่าจ้าง แต่เป็นการทำนา ขายข้าวแล้วรวมเป็นเงินของครอบครัว ก่อนหน้าที่แรงงาน จะเข้าไปทำงานโรงงานไม่ได้ประกอบอาชีพอย่างอื่นได้เลย นอกจากทำนากับครอบครัว และ เรียนหนังสือ แต่ละครอบครัวจะมีอาชีพเสริมเช่น การเพาะเห็ดฟาง การหาสัตว์น้ำในแม่น้ำ เพื่อขาย ซึ่งจากการศึกษารายได้ของแรงงาน 6 คน ในช่วงเวลาก่อนที่แรงงานจะเข้าไปทำ งานโรงงาน จึงเป็นรายได้จากอาชีพหลักของครอบครัวและรายได้จากอาชีพเสริม ส่วนรายได้

ภายหลังที่แรงงาน เข้าไปทำงานในโรงงานเป็นรายได้ของแรงงาน ซึ่งได้รับเป็นค่าจ้างจากการทำงานและรวมค่าล่วงเวลาที่ได้รับในแต่ละเดือนด้วย ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 แสดงรายได้ก่อนและภายหลังการนำเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของ
แรงงาน 6 คน ที่ปรับตัวสำเร็จ

แรงงาน	รายได้ก่อน (ก่อนปี พ.ศ. 2531)	รายได้ภายหลัง (โดยประมาณ/ปี) (ภายหลังปี พ.ศ. 2531)
แรงงานคนที่ 4	32,000 บาท	64,860 บาท
แรงงานคนที่ 5	9,000 บาท	62,532 บาท
แรงงานคนที่ 6	20,000 บาท	58,944 บาท
แรงงานคนที่ 7	21,000 บาท	59,560 บาท
แรงงานคนที่ 8	22,000 บาท	38,280 บาท
แรงงานคนที่ 9	14,000 บาท	46,124 บาท

แรงงานคนที่ 4 มีรายได้ก่อนเข้าทำงานโรงงาน ซึ่งเป็นการทำงานกับพ่อแม่ และการขายปลา กุ้ง ที่พ่อหามาได้จากแม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำไปขายที่ตลาดของหมู่บ้าน และรายได้ภายหลังที่เธอเข้าทำงานโรงงาน เป็นรายได้เฉพาะการทำงานของเธอตลอดในหนึ่งปีเท่านี้ยังไม่รวมรายได้จากพ่อขายข้าวหรือหาปลาไปขาย

แรงงานคนที่ 5 ในช่วงก่อนที่จะเข้าทำงานโรงงาน เธอได้ทำงานร่วมกับพี่สาว เนื่องจากแม่อายุมากแล้วจึงปล่อยให้ลูก ๆ ทำกันเอง เธอแบ่งข้าวขายจากที่เป็นผลผลิตซึ่งแบ่งกับพี่สาวแล้ว และเก็บข้าวไว้กินในครัวเรือน รายได้ส่วนนี้ เป็นรายได้ที่เธอและแม่จะได้ใช้จ่าย รวมถึงเงินที่น้องชายน้องสาว ซึ่งมีอาชีพเป็นวิศวกรและพยาบาลส่งเงินมาให้แม่ รวมในเงิน

รายได้นี้ด้วย ภายหลังที่เธอได้เข้าไปทำงานโรงงาน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นมา ซึ่งเป็นเงินก้อนที่ได้จากการทำงานของเธอเอง และก็ได้เลิกทำนา พี่สาวอีกคนจึงทำนาต่อไป

แรงงานคนที่ 8 และคนที่ 2 แรงงานคนที่ 8 จบการศึกษา ม.3 และได้เข้าทำงานในโรงงาน ช่วงก่อนหน้าที่จะเข้าโรงงาน ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านไม่ได้ออกไปทำนากับพ่อแม่ "ลูกตัวเล็กและเป็นผู้หญิง อยากรให้อยู่บ้านทำงานบ้าน และเรียนหนังสือมากกว่าให้ออกมาช่วยพ่อแม่ทำนา..." รายได้ของครัวเรือนจึงเป็นการแบ่งข้าวขาย และพ่อออกไปหาสัตว์น้ำในแม่น้ำมาให้แม่นำไปขายที่ตลาดหมู่บ้าน เป็นการเสริมรายได้ เมื่อเธอเข้าไปทำงานโรงงานพ่อจึงเลิกไปหาสัตว์น้ำมาขาย รายได้หลักคือ การมีเงินเดือนของเธอ ซึ่งเป็นรายได้ที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น และพ่อยังคงทำนาอยู่ แต่จะลดจำนวนที่นาลงให้เหลือในจำนวนที่พ่อแม่จะสามารถทำได้ และพ่อได้ออกไปทำงานรับจ้างเป็นช่างไม้ในงานก่อสร้างที่ในเมืองฉะเชิงเทรา แต่ก็ยังเป็นรายได้ไม่แน่นอนสัก แรงงานคนที่ 2 จบประถมปีที่ 6 ได้เข้าไปทำงานในโรงงาน รายได้ของค่าแรงที่ได้รับทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นมา ซึ่งรายได้เดิมมีเพียงการขายข้าวและพ่อออกหาสัตว์น้ำในแม่น้ำมาขาย ซึ่งไม่ได้เป็นรายได้ที่ประจำ เนื่องจากบางวันพ่อจะไปหรือบางวันพ่อก็ไม่ได้ไป ไม่แน่นอนในรอบหนึ่งเดือนที่จะมีรายได้จากส่วนนี้

แรงงานคนที่ 7 ได้ทำนากับพ่อแม่ ก่อนที่จะเข้าทำงานในโรงงาน รายได้หลัก ๆ ของครัวเรือนคือ การขายข้าวและการเพาะเห็ดฟาง ซึ่งรายได้จากการเพาะเห็ดฟางเป็นรายได้เบียดตัวแต่ไม่ได้เป็นก้อน แต่เป็นจำนวนเงินเล็กน้อยที่เป็นค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในครัวเรือนเท่านั้น เมื่อเธอมีรายได้จากการออกไปทำงานโรงงาน ทำให้เพิ่มรายได้ให้พ่อแม่มีเงินใช้จ่ายในครัวเรือนได้มากขึ้น "ขายข้าวก็เป็นเงินงาสี เราไม่สามารถจะเอามาใช้จ่ายส่วนตัวหรือเก็บได้เฉพาะตัว อยากได้ต้องขอพ่อแม่ ซึ่งก็รู้ว่าเงินก้อนที่ขายข้าวต้องใช้จ่ายทุกอย่างในครอบครัว เมื่อไปทำงานก็ตั้งใจว่า เงินเดือนของเราทำให้พ่อแม่มีรายได้เพิ่ม..." เธอกล่าว

แรงงานคนที่ 10 ก่อนเข้าไปทำงานในโรงงาน ได้ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านและเพาะเห็ดฟาง ส่วนงานในท้องนา ได้ช่วยเหลือพ่อแม่แต่ไม่มากนัก เนื่องจาก "...เป็นลูกสาว ไม่อยากให้เราลำบาก พ่อแม่กับลูกชายพอจะช่วยเหลือกันได้ ก็ให้เราช่วยเฉพาะงานบ้านกับเพาะเห็ดเท่านั้น..." "รายได้จากการไปทำงานโรงงาน ทำให้ตัวเองมีรายได้ จากที่ไม่เคยมี

เงินใช้จ่ายได้เอง หรือมีเงินที่ได้จากการขายเห็ดเป็นเงินที่ไม่ได้เป็นเงินก้อน แต่ได้มาทีละน้อย ใช้จ่ายในบ้านไปได้บ้าง ซื้อมันฝรั่ง จากค่าน้ำมันรถของน้องชาย หรือค่าน้ำมันเติมเครื่องสูบน้ำ เพื่อเพาะเห็ด..."

โดยภาพรวมด้านการเงินที่เป็นรายได้ของแรงงาน 6 คน มีสภาพที่เพิ่มรายได้ที่เป็นเงินจำนวนแน่นอน และเป็นเงินก้อนรวมได้รับมาในแต่ละเดือนของแรงงาน 6 คนนี้

การศึกษารายละเอียดของแรงงาน 6 คน ที่ปรับตัวได้สำเร็จ ด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้น ในช่วงเวลาหลังจากปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา และเพื่อให้เห็นสภาพการเพิ่มรายได้ที่สัมพันธ์กับรายจ่ายของแรงงาน 6 คน เพื่อให้เห็นภาพของรายได้ที่พ่อแม่ครัวเรือน ได้รับภายหลังการหักค่าใช้จ่ายส่วนตัวของแรงงาน 6 คน ดังแสดงในตารางดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงรายจ่ายส่วนตัวของแรงงาน 6 คนที่ปรับตัวสำเร็จภายหลังการเข้าไปทำงาน
ในโรงงานอุตสาหกรรม

แรงงาน	รายจ่ายต่อเดือน	จำนวนเงิน จ่ายต่อเดือน	รวม
แรงงานคนที่ 5	ค่าอาหาร (ไปทำงาน)	750	
เงินเดือน 5,211 บาท	ค่าของใช้ส่วนตัวและอื่น ๆ	300	= 1,050 บาท
	ให้แม่เดือนละ 1,000 บาท		
แรงงานคนที่ 10	ค่าอาหาร (ไปทำงาน)	1,200	
เงินเดือน 3,662 บาท	ค่าเสื้อผ้า	200	
	ของใช้ส่วนตัวและอื่น ๆ	200	
	ให้พ่อแม่เดือนละ 1,000 -		
	1,200 บาท	200	= 1,600 บาท

ตารางที่ 9 (ต่อ)

แรงงานคนที่ 7	ค่าอาหาร (ไปทำงาน)	1,200	
เงินเดือน 3,880 บาท	ค่าขนม (สำหรับหลาน)	500	
	ค่าเสื้อผ้าของใช้ส่วนตัวและอื่น ๆ	300	
	ให้พ่อแม่เดือนละ 1,000 บาท		= 2,000 บาท
แรงงานคนที่ 8	ค่าอาหาร (ไปทำงาน)	600	
เงินเดือน 3,190 บาท	ค่าผ่อนเครื่องใช้	400	
	ค่าของใช้ส่วนตัวและอื่น ๆ	200	
	ให้พ่อแม่เดือนละ 1,500 บาท		= 2,000 บาท
แรงงานคนที่ 2	ค่าอาหาร (ไปทำงาน)	800	
เงินเดือน 3,177 บาท	ค่าของใช้ เสื้อผ้าและอื่น ๆ	300	
	ให้พ่อแม่เดือนละ 2,000 บาท		= 1,100 บาท
แรงงานคนที่ 4	ค่าอาหาร (ไปทำงาน)	1,000	
เงินเดือน 3,905 บาท	ค่าของใช้ส่วนตัว และอื่น ๆ	500	
	ให้พ่อแม่เดือนละ 1,500 บาท		= 1,500 บาท

2. ภาวะหนี้สิน

ช่วงเวลาก่อนที่แรงงาน 6 คนจะเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม รายได้ของครัวเรือนได้มาจากการขายข้าวเป็นรายได้หลัก ส่วนรายได้เสริมมีบ้าง แต่เป็นรายได้ที่พวกเขาเรียกว่า "เบี้ยหัวแตก" คือรายได้ไม่มากได้มาใช้จ่ายบ้างเล็กน้อย และไม่ได้เป็นจำนวนเงินก้อนมาก ๆ เช่น การเพาะเห็ดฟางส่งให้ยี่ปั้วในตลาดหมู่บ้าน การหาสัตว์น้ำในแม่น้ำ

บางปะกงมาชาย เป็นต้น เนื่องจากรายได้หลักคือขายข้าวที่มีปัญหาขาดตลาด เช่น ราคาข้าวตกต่ำ สภาพตลาดข้าวไม่แน่นอน โดยเฉพาะการผูกขาดการขายข้าวให้กับพ่อค้ารายใหญ่เพียง 2 รายเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการมีความสัมพันธ์ด้านการเป็นลูกหนี้-เจ้าหนี้กันมาก่อนที่จะลงมือทำนา บางครัวเรือนมีความสัมพันธ์มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย และปัญหาสภาวะธรรมชาติที่ทำให้ผลผลิตข้าวได้ไม่มาก ทำให้รายได้จากการขายข้าวไม่แน่นอน บางปีได้มากบางปีก็ไม่ได้ ทำให้เกิดปัญหาในการทำนาและขายข้าว ผลทำให้เกิดการมีหนี้สินกับนายทุน ร้านค้า นายทุนโรงสี หรือนายทุนเจ้าของที่ดิน และ ชกส. สหกรณ์เพื่อการเกษตร เนื่องจากความต้องการเงินและภาระการใช้จ่ายเงินในครอบครัว

ช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2531 ที่แรงงาน 6 คนยังไม่ได้เข้าไปทำงานในโรงงาน ครัวเรือนมีหนี้สินอยู่กับนายทุน ชกส. หรือสหกรณ์เพื่อการเกษตร ดังแสดงในตารางที่ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 10 แสดงภาวะหนี้สินก่อนและภายหลังการเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของแรงงาน 6 คนที่ปรับตัวได้สำเร็จ

แรงงาน	หนี้สินก่อน (ก่อนปี พ.ศ. 2531)	หนี้สินภายหลัง (ภายหลัง ปี พ.ศ. 2531)	(โดยประมาณต่อปี)
แรงงานคนที่ 4	8,000	-	
แรงงานคนที่ 5	5,000	-	
แรงงานคนที่ 10	12,000	-	
แรงงานคนที่ 7	5,000	-	
แรงงานคนที่ 8	7,000	3,000	
แรงงานคนที่ 2	6,000	2,000	

จากตารางที่ 10 ภาวะหนี้สินก่อนที่แรงงาน 6 คนจะเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมนั้น มีหนี้สินซึ่งเป็นของพ่อแม่ โดยเป็นการกู้ยืมมาใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น การลงทุนในการทำนาเช่น ซื้อมี ยาคามี ค่าจ้างแรงงาน และนำมาใช้ภายในครัวเรือนก่อนที่จะขายข้าวได้ โดยมีแหล่งเงินกู้ต่าง ๆ ดังนี้คือ แรงงานคนที่ 4 พ่อแม่ต้องหาเงินซื้อที่ดินเป็นของตนเอง ทำให้รายได้ไม่พอเพียงกับรายจ่ายต้องไปกู้ยืมเงินนายทุน ร้านค้าในตลาดหมู่บ้านจำนวน 8,000 บาท โดยการต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาท โดยที่พ่อขแรงงานคนที่ 4 ไม่ต้องมีการนำโฉนดที่ดินหรืออย่างอื่นมาเป็นเครื่องค้ำประกัน

แรงงานคนที่ 10 พ่อแม่ต้องกู้เงินจากนายทุนในหมู่บ้านหนองตึนบก เพื่อมาใช้จ่ายช่วงก่อนที่จะทำและได้ขายข้าว เนื่องจากต้องเช่าที่นาทำนาด้วย ประกอบกับต้องใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแม่ (ยาย) ซึ่งป่วยต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลบ่อยครั้ง นายทุนโรงสีติดดอกเบี้ยยร้อยละ 3 บาท จำนวนเงินที่พ่อกู้มาจำนวน 12,000 บาท โดยการขืมหลายช่วงเวลา ครั้งละ 3,000-4,000 บาท ในช่วง 2-3 ปี

แรงงานคนที่ 7 มีจำนวนหนี้ทั้งหมดประมาณ 5,000 บาท โดยที่พ่อแม่ไปกู้มาก่อนปี พ.ศ. 2531 เพื่อมาใช้จ่ายทั้งในการทำนาและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในครอบครัว เป็นหนี้กับนายทุนร้านค้าในหมู่บ้าน พ่อแม่ต้องชำระดอกเบี้ยยร้อยละ 2.50 บาท เนื่องจากพ่อนำไปโฉนดที่ดินไปเป็นหลักค้ำประกัน นายทุนจึงยอมลดดอกเบี้ยยให้จ่ายจำนวนน้อยกว่า 3.00 บาท เช่นที่ชาวบ้านคนอื่นไปกู้ แต่ไม่มีหลักค้ำประกัน

แรงงานคนที่ 8 ช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2531 พ่อแม่ได้ไปกู้เงินจำนวนรวมทั้งหมด 7,000 บาท (ในช่วงหลายปี) กับนายทุนร้านค้าในตลาดหมู่บ้าน และนายทุนโรงสีในหมู่บ้านหนองตึนบก ซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยยร้อยละ 3 บาทกับนายทุนร้านค้า ส่วนนายทุนโรงสีขอเป็นการชำระหนี้แบบเอาข้าวเปลือก การคิดดอกเบี้ยยก็คิดเพิ่มในจำนวนข้าวเปลือก พ่อแม่มาใช้จ่ายทุกอย่างไม่ว่าจะในการทำนา และการใช้จ่ายในบ้านเพราะไม่มีเงินเก็บสะสม บางช่วงเวลาที่ต้องใช้เงินเพื่อการเรียนของลูก เป็นต้น

แรงงานคนที่ 2 พ่อแม่ต้องไปกู้เงินมาใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น การทำนา การนำสินค้าของใช้ต่าง ๆ มาก่อนในช่วงก่อนที่จะขายข้าว โดยมีหนี้สินอยู่กับนายทุนร้านค้าในตลาดหมู่บ้าน จำนวน 6,000 บาท โดยต้องชำระเป็นเงินค้ำนายทุนพร้อมกับการชำระดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาท ด้วย เป็นหนี้สินก่อนปี พ.ศ. 2531

ภายหลังที่แรงงาน 6 คนเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา แรงงานมีรายได้เพิ่มให้ครัวเรือน พ่อแม่มีเงินที่จะผ่อนชำระเงินที่ไปกู้ยืมมา โดยที่พบว่าแรงงานคนที่ 4, 5, 10, 7 ไม่มีหนี้สินกับเจ้าหน้ออีกแล้ว มีแรงงานคนที่ 8 และคนที่ 2 ที่ยังคงมีหนี้สินอยู่ แต่เป็นจำนวนที่ลดลงจากเดิมที่มีหนี้สินจำนวนมากอยู่ก่อนปี พ.ศ. 2531

3. ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การศึกษาในด้านชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานใน 6 ครัวเรือน ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ทัศนคติของผู้นำ 5 ท่าน ว่าการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบด้วย มีเงินใช้จ่ายได้ตลอดทั้งเดือนโดยไม่มีการกู้ยืม สามารถหาซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เข้ามาใช้ในครัวเรือนโดยการซื้อเงินสด และจากการศึกษาสังเกตและสัมภาษณ์แรงงานใน 6 ครัวเรือน พบว่าแรงงานคนที่ 4 และคนที่ 5 เป็นแรงงานที่ประหยัดมากที่สุดในการใช้จ่ายในเรื่องการซื้อของใช้ ส่วนเรื่องอาหาร แรงงาน 2 คนนี้จะชอบซื้ออาหารมาเก็บไว้ในตู้เย็น เช่น เนื้อสัตว์จำพวก ไก่ เนื้อหมู เนื้อวัว ผักสดต่าง ๆ รวมไปถึงผลไม้ หนม เป็นต้น แรงงานคนที่ 4 ได้กล่าวว่า "เพราะคิดว่าเมื่อมีเงินจะซื้อของกิน ๆ ให้มากที่สุด เพราะช่วงในเวลาที่ยังไม่มีเงินและยากจนอยากกินอะไรดี ๆ เพราะเห็นอาหารที่เขาขายในตลาดอยากซื้อมากิน อยากให้พ่อแม่ได้กินด้วย เมื่อสามารถซื้อหามาได้จึงซื้อทุกอย่างที่อยากกิน แต่ไม่ชอบซื้อเสื้อผ้า เพราะไม่ได้ไปไหน ไปเที่ยวไหน ๆ ก็ไม่อยากไป วันหยุดอยากพักมากกว่า และจะเก็บเงินไว้ใช้จ่ายในครัวเรือน และฝากธนาคารเท่านั้น..."

ในด้านบริหารจัดการเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่พบใน 6 ครัวเรือนนี้ จะคล้าย ๆ กับแรงงานใน 4 ครัวเรือนที่ปรับตัวไม่สำเร็จ เช่น การมีพัดลม เครื่องเล่นเทปวิทยุ โทรทัศน์ 14" สี แต่ครัวเรือนบางครัวเรือนมีโทรทัศน์ขาวดำ 14" ซึ่งโทรทัศน์เป็นความ

บันเทิงที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คนในทุกครัวเรือน หม้อหุงข้าวไฟฟ้า ตู้เสื้อผ้าไม้หลังใหญ่ รถจักรยานยนต์ รวมไปถึงอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวเรือนที่พวกแม่บ้านชอบซื้อ สาวแรงงานบางคนจะซื้อเช่นกัน เช่น แรงงานคนที่ 5 จะซื้อตู้ของใช้เข้าบ้าน แต่แม่ไม่ชอบใช้ เช่น การใช้หม้อหุงข้าวไฟฟ้าในครัวเรือน แรงงานปรับตัวสำเร็จ มีของใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ทำได้โดยการซื้อเงินสด ไม่ได้ผ่อนชำระ ชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันสะดวกสบายขึ้น รวดเร็วกว่าใจมากกว่าจากการใช้เครื่องอำนวยความสะดวก

แรงงานคนที่ 10 ได้เล่าว่า "เมื่อทำงานมีเงินเดือนสามารถหาซื้อสิ่งของที่ต้องการได้ครบตามต้องการเช่น ซื้อหม้อหุงข้าวไฟฟ้า กระจกไฟฟ้า หม้อต้มน้ำไฟฟ้า อยากให้แม่สบาย เพราะมีสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ ทำให้ทุ่นแรงการทำงานของแม่และยายไปได้มาก และเลิกใช้เตาแก๊สเพื่อทำกับข้าว หุงข้าว เพราะเตาแก๊สต้องใช้ไฟดีไม้เป่าลมในเตา เติมแก๊ส ต้องหาแก๊สจากโรงสีมาเก็บตุนไว้ ซึ่งในทุกวันนี้เตาแก๊สเป็นเรื่องยุ่งยาก แต่คนรุ่นยายชอบใช้ เมื่อซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตาก๊าซ มาไว้ เพราะอยากให้แม่และยายสบาย ยายก็เริ่มใช้เตาก๊าซ แต่ให้หลาน ๆ จุดเตาให้..."

"...ของเหล่านี้ซื้อเงินสด ซื้อเดือนละอย่าง เก็บสะสมมาเรื่อย ๆ..."

แรงงานคนที่ 8 ได้เล่าว่า "...มีเงินเดือนและให้พ่อแม่เดือนละ 1,000-1,500 บาท ให้แม่ซื้อหม้อจานชามใหม่ ๆ และอยากได้พัดลมใหม่ ๆ โดยให้แม่ซื้อเงินสด เพราะถ้าผ่อนจะจ่ายสูงกว่าราคาสดมาก มีประสบการณ์จากตัวเองซื้อกางเกงผ่อนชำระเป็นงวด ๆ ละ 200 บาท เดือนละ 400 บาท ซื้อกางเกงหลายตัวเพราะไม่มีเวลาไปหาซื้อเองที่ตลาดในเมือง ซึ่งมีราคาแพงกว่าซื้อสดมาก ของใช้เครื่องอำนวยความสะดวกที่หาซื้อได้จึงให้แม่ซื้อเงินสด เวลานี้มีของใช้เพิ่มมากขึ้น จากเมื่อก่อนไม่มีอะไรเลย เดี่ยวนี้มี เทปวิทยุ เตาก๊าซ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า พัดลมเพิ่มอีก 1 เครื่อง ดีใจว่าสามารถหาซื้อของเหล่านี้ได้ด้วยเงินสดและทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เราดีขึ้น..."

แรงงานคนที่ 2 ได้เล่าว่า "...ก่อนนี้ที่บ้านไม่มีอะไรเลย มีอุปกรณ์ทำนา เช่น เครื่องสูบน้ำ รถไถเดินตามที่พ่อหากู้เงินมาซื้อไว้เพื่อเป็นของจำเป็น แต่เมื่อทงูมีรายได้หนูเริ่มเก็บเงินซื้อของที่ละชิ้นในหนึ่งเดือน จะซื้อแบบเงินสด เพราะราคาจะถูกกว่าเงินผ่อนมาก

ตั้งแต่ทำงานมีเงินซื้อวิทยุเทปได้ 1 เครื่อง ซึ่งหม้อหุงข้าวขนาดปานกลางไม่แพงมาก 1 ใบ และซื้อเตาแก๊สให้แม่..."

จากการสัมภาษณ์แรงงานและพ่อแม่ใน 6 ครัวเรือน พวกเขาทุกคนได้กล่าวว่า ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ ที่ทำให้ประหยัดเวลาได้มาก เช่น เตากา๊สแทนเตาถ่าน หม้อหุงข้าวไฟฟ้า และโทรทัศน์ที่ทำให้มีความบันเทิงในครัวเรือน

4. สถานการณ์การสมรส

เป็นการตั้งสมมติฐานไว้ในการศึกษารั้งนี้ แต่เมื่อทำการศึกษาแล้วพบว่าสถานการณ์การสมรสมีส่วนเป็นปัจจัยที่ทำให้แรงงานมีการปรับตัวได้สำเร็จและไม่สำเร็จ และพบว่าขนาดของครัวเรือน จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่แรงงานต้องรับผิดชอบ มีส่วนสัมพันธ์กับสถานการณ์สมรสหรือไม่สมรสของแรงงานที่เป็นปัจจัยทำให้แรงงานปรับตัวสำเร็จและไม่สำเร็จ แรงงานที่ปรับตัวได้สำเร็จ 6 คน เป็นแรงงานสาวโสดที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนจำนวนตั้งแต่ 2 คน จนถึง 9 คน แต่ภาระรับผิดชอบของแรงงานทั้ง 6 คน มีจำนวนคน ในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบน้อยกว่า

ตารางที่ 11 แสดงขนาดของครัวเรือนของแรงงาน 10 คน และจำนวนสมาชิกที่แรงงานต้องรับผิดชอบ

แรงงานปรับตัวสำเร็จ	จำนวนสมาชิกทั้งหมด	จำนวนสมาชิกที่ต้องรับผิดชอบ
แรงงานคนที่ 4	พ่อแม่, หลาน 2 คน, แรงงาน = 5 คน	4 คน
แรงงานคนที่ 5	แม่, แรงงาน = 2 คน	2 คน
แรงงานคนที่ 10	พ่อ, แม่, ยาย, น้องชาย 2 คน, แรงงาน = 6 คน	3 คน

ตารางที่ 11 (ต่อ)

แรงงานปรับตัวสำเร็จ	จำนวนสมาชิกทั้งหมด	จำนวนสมาชิกที่ต้องรับผิดชอบ
แรงงานคนที่ 7	พ่อแม่, แรงงาน, น้องสาว, น้องชาย/ น้องสาว, สามีลูก 2 คน = 9 คน	3 คน
แรงงานคนที่ 8	พ่อแม่, แรงงาน, น้องสาว = 4 คน	3 คน
แรงงานคนที่ 2	พ่อแม่, พี่ชาย, แรงงาน = 4 คน	2 คน
แรงงานปรับตัวไม่สำเร็จ	จำนวนสมาชิกทั้งหมด	จำนวนสมาชิกที่ต้องรับผิดชอบ
แรงงานคนที่ 1	พ่อแม่/พี่สาวสามีลูก 1 คน/แรงงาน ลูก 1 คน หลานชาย 2 คน = 9 คน	8 คน
แรงงานคนที่ 3	พ่อแม่, แรงงาน = 3 คน	2 คน
แรงงานคนที่ 6	พ่อแม่, น้องชาย, น้องสาว/แรงงาน, ลูก 2 คน = 7 คน	6 คน
แรงงานคนที่ 9	พ่อแม่/ลูกชาย, ลูกสะใภ้ลูก 1 คน/ แรงงาน ลูกเขย, ลูก 1 คน	4 คน

5.3 ลักษณะการปรับตัวไม่สำเร็จของแรงงาน 4 คน

1. ภาวะหนี้สิน

แรงงาน 4 คน เป็นลูกเกษตรกรที่เมื่อช่วงเวลาที่ยังไม่ได้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ภาวะหนี้สินของครัวเรือนเมื่ออยู่เป็นจำนวนหนึ่ง โดยเป็นการที่ต้องมีหนี้สินเนื่องจากการมีรายได้หลักของครัวเรือน คือ การขายข้าวซึ่งเป็นรายได้ประจำ ที่เป็นเงินก้อน

จำนวนหนึ่ง นอกจากนี้บางครัวเรือนมีรายได้เสริมจากการเพาะเห็ดและการหาสัตว์น้ำขาย แต่ก็มีลักษณะเป็นเบี้ยหัวแตก เพราะเป็นรายได้ครั้งละไม่มาก และนำมาใช้จ่ายภายในครัวเรือนเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของแต่ละวัน เช่น ค่าน้ำมัน ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น การเอาแรงใส่เงินในการ์ดเชิญ เป็นต้น พ่อแม่ของแรงงานทั้ง 4 คนมีหนี้สินอยู่กับนายทุนโรงสี นายทุนร้านค้า สหกรณ์เพื่อการเกษตร ธกส. เป็นต้น ซึ่งเป็นหนี้สินมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2531

ตารางที่ 12 แสดงภาวะหนี้สินก่อนและภายหลังการเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของ
แรงงาน 4 คน ที่ปรับตัวไม่สำเร็จ

แรงงาน	หนี้สินก่อน (ก่อนปี พ.ศ. 2531)	หนี้สินภายหลัง (ภายหลัง ปี พ.ศ. 2531)	(โดยประมาณต่อปี)
แรงงานคนที่ 1	17,500	10,000	
แรงงานคนที่ 3	6,000	10,000	
แรงงานคนที่ 6	16,500	20,000	
แรงงานคนที่ 9	8,000	20,000	

จากตารางที่ 12 แสดงภาวะหนี้สินของแรงงาน 4 คน ที่ปรับตัวไม่สำเร็จ โดยแบ่งเป็นช่วงเวลาก่อนที่แรงงานจะเข้าไปทำงานในโรงงาน ซึ่งเป็นหนี้สินที่มีมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ แต่เมื่อแรงงานเข้าไปทำงานในโรงงาน ภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้นเป็นส่วนใหญ่

แรงงานคนที่ 1 พ่อแม่ได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มาใช้ในการทำนา ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ภายในครัวเรือน แต่เมื่อถึงเวลาต้องชำระเงินคืน ธกส. พ่อไม่มีเงินไม่เพียงพอจึงต้องกู้ยืมเงินจากนายทุนโรงสีเพื่อนำเงินมาใช้คือ ธกส. ซึ่งเป็นหนี้สินจำนวน 17,500 บาท ต่อมาเมื่อแรงงานเข้าไปทำงานในโรงงาน รายได้จากเงินเดือนของแรงงาน

ไม่มากเพียงพอสำหรับการใช้หนี้ต้น ประกอบกับรายจ่ายส่วนตัวมีมาก หนี้สินจึงยังคงมีอยู่ แต่จำนวนลดลงเพียงเล็กน้อยเนื่องจากมีรายได้เพิ่มจากพ่อที่ออกไปทำงานก่อสร้างเป็นช่างไม้ในเมืองฉะเชิงเทรา โดยมีหนี้เหลือที่ต้องชำระคืนจำนวน 15,000 บาท

แรงงานคนที่ 3 พ่อไปกู้เงินจากนายทุนโรงสีเพื่อใช้จ่ายภายในครัวเรือน นำมาลงทุนในการค้าขายเปิดนะได้ การทำนา ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ โดยต้องเสียดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาท นอกจากนี้ยังมีหนี้อยู่กับนายทุนเจ้าของที่นาแต่จำนวนไม่มาก รวมเงินที่มีหนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวก่อนปี พ.ศ. 2531 จำนวน 6,000 บาท ภายหลังที่แรงงานเข้าไปทำงานในโรงงานแล้ว หนี้สินของแรงงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากแรงงานมีการการใช้เงินส่วนตัวมาก ทั้งการซื้อของใช้สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับตนเอง และการใช้จ่ายอื่น ๆ โดยไม่ได้ให้เงินพ่อแม่ โดยช่วงแรก ๆ ของการทำงานได้ให้เงินพ่อแม่เดือนละประมาณ 500-700 บาท แต่ต่อมาต้องผ่อนชำระต่างงวด ซึ่งมีการหักที่หักจึงทำให้ไม่สามารถให้เงินพ่อแม่ได้ หนี้สินในภายหลังที่แรงงานเข้าไปทำงานในโรงงานเพิ่มเป็น 12,000 บาท

แรงงานคนที่ 6 ก่อนปี พ.ศ. 2531 ครัวเรือนมีหนี้สินจำนวน 16,500 บาท โดยการเป็นหนี้กับนายทุนโรงสีและสหกรณ์เพื่อการเกษตร เป็นภาระหนี้เงินมาใช้คืนหนี้สินที่ยังค้างอยู่คือ กู้ยืมเงินนายทุนไปใช้คืนสหกรณ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นเงินที่ต้องนำมาใช้จ่ายทั้งในการทำนา การใช้จ่ายภายในครัวเรือนที่มีสมาชิกหลายคนแต่รายได้มีไม่มาก ประกอบกับพ่อไม่สบายมีอาการทางประสาท แม่ต้องพาไปรักษาตัวตามโรงพยาบาล หรือตามหมอพื้นบ้านในหลายแห่งต่างจังหวัด หรือแม้แต่ในโรงพยาบาลที่กรุงเทพฯ แต่อาการของพ่อไม่หายขาดและใช้จ่ายไปมาก ถึงแม้ว่าแรงงานจะเข้าไปทำงานในโรงงานมีรายได้เข้าครัวเรือน แต่รายจ่ายมีมากเช่น การผ่อนชำระงวดรถจักรยานยนต์ ผ่อนชำระค่าตู้เย็น เป็นต้น อีกทั้งรายได้อื่น ๆ มีไม่มาก รายได้จากแรงงานจึงต้องถูกนำมาใช้จ่ายทุกอย่างในครัวเรือน และเป็นภาระทั้งหมดในครัวเรือน ซึ่งหนี้สินยังคงติดค้างอยู่กับสหกรณ์ จำนวน 20,000 บาท เป็นเงินที่กู้มาเพื่อทำการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ซึ่งน้องชายเป็นคนดำเนินการ แต่ในช่วงงวดแรกที่เลี้ยงได้กำไรไม่มาก หนี้สินจึงยังไม่ลดลง และยังคงมีจำนวนมากเพิ่มขึ้น

แรงงานคนที่ 9 พักไปกู้เงินจากนายทุนเจ้าของที่นาที่เช่าทำนาอยู่ เพื่อมาใช้
จ่ายต่าง ๆ ภายในครัวเรือน มีค่าใช้จ่ายทั้งการลงทุนในการทำนา การใส่เงินการ์ดเอาแรง
เช่นที่ครัวเรือนอื่น ๆ ต้องทำเพราะเขาเผชิญโดยการให้การ์ดมาต้องเอาแรงเขาบ้าง รวมทั้ง
เงินใช้จ่ายภายในครัวเรือน หนี้สินที่พอมืออยู่กับนายทุนเจ้าของที่นาจำนวน 8,000 บาท ภาย
หลังที่มีลูกไปเป็นแรงงานในโรงงาน มีเงินเดือนเป็นรายได้ จำนวนหนี้สินยังคงมีและเพิ่มขึ้นมา
อีก เนื่องจากการไปกู้เงินจากนายทุนเจ้าของที่นามาเป็นเงินวางดาวน์รถจักรยานยนต์ให้ลูกสาว
(แรงงาน) แต่ผ่อนชำระค่างวดในแต่ละเดือนเป็นหน้าที่ของแรงงาน ดังนั้นหนี้สินจึงเพิ่มเป็น
จำนวน 20,000 บาท เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของรายได้-รายจ่าย

เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของภาวะหนี้สิน กับรายได้-รายจ่ายของแรงงาน 4 คน
ซึ่งเป็นตัวชี้ภาวะหนี้สินของแรงงาน 4 คน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 13 แสดงรายได้ก่อนและภายหลังการเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของแรงงาน
4 คน ที่ปรับตัวไม่สำเร็จ

แรงงาน	รายได้ก่อน (ก่อนปี พ.ศ. 2531)	รายได้ภายหลัง (ภายหลัง ปี พ.ศ. 2531)	(โดยประมาณต่อปี)
แรงงานคนที่ 1	13,000	50,004	
แรงงานคนที่ 3	30,000	47,776	
แรงงานคนที่ 6	27,500	49,464	
แรงงานคนที่ 9	15,000	68,364	

ตารางที่ 14 แสดงรายจ่ายส่วนตัวของแรงงานที่ปรับตัวไม่สำเร็จ 4 คน

แรงงาน	รายจ่ายต่อเดือน	จำนวนเงิน จ่ายต่อเดือน	รวม
แรงงานคนที่ 1 เงินเดือน 3,417 บาท	ค่าผ่อนตู้เสื้อผ้า	300	
	ค่าผ่อนเสื้อผ้า	400	
	ค่านมลูก	400	
	ค่าเช่า	300	
	ค่าอื่น ๆ ค่าไฟฟ้า ค่าเติม แก๊ส ฯลฯ (ค่าอาหาร)	800	= 2,200 บาท
	ให้พ่อแม่เดือนละ 1,000 บาท		
<hr/>			
แรงงานคนที่ 3 เงินเดือน 3,872 บาท	ค่าอาหาร	600	
	ค่าผ่อนงวดรถ	1,000	
	ค่าผ่อนตู้เสื้อผ้า	500	
	ค่าน้ำมันรถ	700	
	ค่าอื่น ๆ	500	= 3,300 บาท
<hr/>			
แรงงานคนที่ 6 เงินเดือน 3,872 บาท	ค่าอาหาร	600	
	ค่าผ่อนตู้เย็น	1,000	
	ค่าผ่อนรถ	1,200	
	ค่าขนนมลูกไปโรงเรียน	500	
	ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ภายใน ครอบครัว	1,000	= 4,300 บาท
	รับภาระเลี้ยงดูคนใน ครอบครัวเพียงคนเดียว		

ตารางที่ 14 (ต่อ)

แรงงาน	รายจ่ายต่อเดือน	จำนวนเงิน จ่ายต่อเดือน	รวม
แรงงานคนที่ 93	ค่าอาหาร	600	
เงินเดือน 3,297 บาท	ค่าผ่อนรถ	1,200	
	ค่าผ่อนตู้เสื้อผ้า	400	
	ค่านมลูก	500	
	ค่าผ่อนกางเกงของสามีและ ของแรงงาน	500	= 3,200 บาท

2. การเช่าที่ดิน

การศึกษาการครอบครองที่ดินของแรงงาน 4 คน ในกลุ่มที่ปรับตัวไม่สำเร็จ จาก
ตารางที่ 7 พบว่า

แรงงานคนที่ 1 เป็นครัวเรือนที่ต้องเช่าที่ดินทำนา (โดยไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง) จำนวน 17 ไร่ โดยการเช่าจากนายทุนเจ้าของที่ดินรายใหญ่ในอำเภอบ้านโพธิ์ โดยการคิดอัตราค่าเช่าแบบเงินใช้คืนนายทุน จากการขายข้าว 13 ถึงต่อ 1 ไร่

แรงงานคนที่ 3 เป็นครัวเรือนที่ต้องเช่าที่ดินทั้งหมด เพื่อทำนาจำนวน 24 ไร่ จากนายทุนเจ้าของที่ดินรายใหญ่ในอำเภอบ้านโพธิ์และเช่าจากเพื่อนบ้านข้างเคียงในหมู่บ้านเดียวกัน ในช่วงเวลา 1 ปีมานี้ พ่อของแรงงานได้แบ่งที่ดินทำเป็นบ่อกึ่งกุลาดำ อัตราค่าเช่าที่

สำหรับทำนาคิดค่าเช่าเป็นเงินในอัตราเท่ากับแรงงานคนที่ 1 คือ ข้าวเปลือก 13 ถังต่อ 1 ไร่ ส่วนอัตราค่าเช่าที่ทำบ่อกึ่งอัตราค่าเช่า 2,500-3,000 บาทต่อไร่

สำหรับแรงงานคนที่ 6 คริวเรือนต้องเช่าที่ทำนาเพิ่มจำนวน 10 ไร่ และมีที่ดินของตนเอง 10 ไร่ หลายคน แม่ให้เหตุผลว่า "...เมื่อก่อนครั้งที่พ่อยังสบายไม่เจ็บป่วยเหมือนเช่นทุกวันนี้ ทำงานได้มากและชยัน แต่เมื่อมาไม่สบายจึงไม่มีแรงงานหลัก ที่นาที่เช่าไว้มากก็ไม่ทำทั้งหมด เพราะลูกชายคนเดียวกับแม่ที่เป็นแรงงานหลักในการทำนา..." ในปีที่แล้วน้องชายของแรงงานได้ทำบ่อกึ่งกุลาดำ ซึ่งต้องจ่ายค่าเช่าที่นาเป็นอัตราค่าเช่าที่ทำบ่อกึ่งคืออัตราค่าเช่า 2,500 บาทต่อไร่ ซึ่งน้องชายได้แบ่งที่จำนวน 3 ไร่ เพื่อเลี้ยงกึ่งกุลาดำ

แรงงานคนที่ 9 คริวเรือนต้องเช่าที่ทำนาเพิ่มจำนวน 16 ไร่ โดยมีที่ดินเป็นของตนเองจำนวน 5 ไร่ เป็นบริเวณที่ดินปลูกบ้านรอบ ๆ บ้านเท่านั้น โดยเป็นการเช่าที่จากนายทุนเจ้าของที่ดินในหมู่บ้าน อัตราค่าเช่าที่ดิน โดยการให้เป็นข้าวเปลือก 13 ถังต่อ 1 ไร่

การที่คริวเรือนต้องเช่าที่ทำนา ทำให้คริวเรือนประสบปัญหามากกว่าคริวเรือนที่มีที่ดินครอบครองเป็นของตนเอง ปัญหาที่คริวเรือนที่ต้องเช่าที่ดินทำนาคือ ภาวะความเสี่ยงจากการทำนาทั้งทางธรรมชาติและทางภาวะการตลาด ราคาข้าว ทำให้คริวเรือนเหล่านี้มีความเสี่ยงกับรายได้ที่จะรับจากการขายข้าวมากกว่าคริวเรือนที่ไม่ต้องเช่าที่ทำนา ไม่ต้องมานั่งคิดถึงรายจ่ายในการชำระค่าเช่าที่นา การเช่าที่นาทำให้แรงงานในกลุ่มนี้ต้องมีภาระการเช่าที่ต้องชำระเป็นข้าวเปลือกหรือเป็นจำนวนเงินตามอัตราค่าเช่าที่นายทุนกำหนดไว้

3. สถานการณ์การสมรส

ขนาดของคริวเรือนและจำนวนสมาชิกที่ต้องรับผิดชอบ แรงงานคนที่ 1 คนที่ 6 และแรงงานคนที่ 9 แต่งงานและมีบุตรแล้ว ทุกคนยังอยู่รวมในคริวเรือนของพ่อแม่ แรงงานคนที่ 1 และคนที่ 6 เป็นหม้าย แยกทางกับสามี การมีสมาชิกในคริวเรือนที่แรงงานต้องรับภาระเลี้ยงดู ทำให้มีรายจ่ายมากขึ้น ทั้งการใช้จ่ายเพื่อลูก สามี และการใช้จ่ายภายในคริวเรือน

ของพ่อแม่ด้วย การที่รายได้จากเงินเดือนต้องถูกแบ่งเป็นค่าใช้จ่ายหลายส่วน ทำให้เป็นภาระที่ค่อนข้างหนักของแรงงาน 3 คนนี้

จากตารางที่ 11 แรงงานคนที่ 1 คนที่ 6 และคนที่ 9 ต้องรับผิดชอบภาระการเลี้ยงดูสมาชิกในครัวเรือน 8 คน 6 คน และ 4 คน ตามลำดับ

แรงงานคนที่ 9 กล่าวถึงภาระที่ต้องรับผิดชอบไว้ว่า "...ลูกชายวัย 10 เดือน สามีและเธออยู่รวมกับพ่อแม่ ในขณะที่เดียวกันครอบครัวของพี่ชายและพี่สะใภ้ ลูกของพี่ชายก็มาอยู่รวมกับพ่อแม่เช่นเดียวกัน จึงเป็นครัวเรือนที่มีสมาชิกหลายคน เธอเข้าไปทำงานได้ไม่ถึง 1 ปี เงินเดือนจึงได้จำนวนไม่มาก สามีของเธอทำงานโรงงานเดียวกันจึงช่วยกันทำงานหารายได้เพิ่ม ลูกชายวัย 10 เดือนไม่ได้ดื่มนมของหนู ร้องไห้เยเยตลอด แม่จึงให้หนูไปซื้อนมผงตราหมีมาให้ลูกลองกิน แกกันมตราหมี หนูจึงไม่ได้ให้นมลูกเองเลย ต่ำนมลูกจึงเปลืองเพราะลูกกำลังกินแก่ง แต่สุขภาพลูกไม่ดี จ่ายค่าหมอบ่อยเหมือนกัน ลำบากเพราะหาเงินได้ก็ต้องจ่ายมาก ซ้อมอเตอร์ไซด์ก็ต้องผ่อนส่งด้วย อดทนกับงานที่ทำ เบื่อเพราะงานซ้ำซาก แต่ก็ดีกว่าออกมาทำนา มีเงินใช้ทุกเดือน ถึงแม้ว่าจะไม่มากจนเหลือเก็บ แต่เป็นรายได้ที่แน่นอนกว่าการทำนา..."

แรงงานคนที่ 1 แม่หม้ายวัย 23 ปี ลูกชาย 2 ขวบ 1 คน ต้องกลับมาอยู่กับพ่อแม่ เนื่องจากแยกทางกับสามี การกลับมาอยู่กับครัวเรือนพ่อแม่ ซึ่งมีสมาชิกครอบครัวมากอยู่แล้ว ทำให้เธอเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้นของครอบครัวพ่อแม่ และการมีลูกทำให้เธอตัดสินใจออกไปทำงานโรงงาน ที่มีพี่สาวของเธอเองมาชวนให้ไปทำงาน เธอเล่าว่า "...รายจ่ายเยอะเพราะมาอยู่กับพ่อแม่ ต้องช่วยพ่อแม่ ถ้าเงินเดือนออกก็ให้พ่อแม่ เพราะแม่ต้องเลี้ยงลูกชายให้หนู หนูเพิ่งเริ่มเข้าทำงานเงินเดือนยังไม่มาก แต่ก็ประหยัดที่สุด ห่อข้าวแล้วไปซื้อกับข้าวที่โรงงาน รายจ่ายเยอะเพราะลูกกำลังกินแก่ง ชายต้องซื้อนมให้วันละหลายบาท เงินเดือนหนูน้อย คิดจะเปลี่ยนงานไปทำโรงอื่น แต่ก็ไม่มีเวลาไปหางานอื่น มีลูกทำให้หนูเหนื่อยและลำบาก ไม่เหมือนเป็นสาวหาเงินก็เพื่อใช้สำหรับตนเอง แบ่งให้พ่อแม่บ้าง แต่ถ้ามีลูกก็ลำบาก หนูตัวคนเดียว ต้องทำงานหาเงินอีกไม่รู้จะนานเท่าไรจึงจะมีเงินเก็บ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่านี้..."

แรงงานคนที่ 6 แม่หม้ายวัย 32 ปี ได้กล่าวไว้ว่า "...เธอต้องรับภาระหนักมาก เมื่อเวลาเปิดเทอมใหม่ของลูกและน้อง เพราะเธอเป็นคนเดียวที่มีรายได้อีกเข้าครอบครัว เนื่องจากพ่อร่างกายไม่แข็งแรง มีโรคประจำตัว และแม่ก็ช่วยเหลือลูกสาวด้วยการหาปลา ปลูก กล้วย ในแม่น้ำส่งขายให้ยี่ปั้ว และทำปลาเกลือให้ยี่ปั้วด้วย และเพาะเห็ดฟางกับลูกสาวคนเล็ก ที่ซาฟิการ รายรับเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ได้ใช้เพียงค่ากับข้าวในบางวันเท่านั้น เพราะเป็นราย ได้ที่ไม่มากนักเลย มีภาระมาก ต้องผ่อนรถจักรยานยนต์ ผ่อนตู้เย็น เหนื่อยมาก เพราะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดคนเดียวของบ้าน ทำงานที่โรงงานก็เหนื่อย กลับมาบ้านต้องมาทำอาหาร ดูแลลูก ๆ อีก เพราะตลอดทั้งวันขายปลาให้แล้ว ในเวลากลางคืนต้องเอาลูกมานอนด้วย เหนื่อยก็ต้องอดทน ถ้าขยันเวลาได้ จะไม่แต่งงาน ไม่อยากมีลูก เพราะการเป็นโสดดีกว่า หาเงินได้ก็ใช้จ่ายของตนเอง อดอยากได้อะไรก็ซื้อได้ นี่ต้องหาเงินเพื่อลูก เพื่อพ่อแม่ เพื่อน้อง เมื่อเราเป็นแม่คนอะไร ๆ ก็ทำเพื่อลูก เงินที่ได้เขาไม่คิดดอกเบี้ยเพราะถือว่าเป็นญาติกัน ยืมเขา ไม่นานเงินเดือนออกต้องรีบเอาไปใช้คืน มันหมุนเวียนเรื่อย ๆ กับการยืมเงิน เพราะเงินไม่พอใช้ทุกเดือนเลย..."

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษากำหนดของพ่อแม่ใน 10 ครอบครัวเรื่องการปรับตัวสำเร็จและการปรับตัวไม่สำเร็จ กำหนดการที่ผู้นำในฐานะ ผู้ให้ข้อมูลได้แบ่งแรงงานปรับตัวสำเร็จ 6 คน และแรงงานที่ปรับตัวไม่สำเร็จ 4 คน ดังต่อไปนี้

ส่วนใหญ่พ่อแม่มองว่า แรงงานและครัวเรือนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจาก การมีรายได้จากการเป็นแรงงานในโรงงาน การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการมีเรื่อง อำนาจความสะดวกเข้ามาในครัวเรือน และพ่อแม่ใน 6 ครัวเรือนที่ปรับตัวสำเร็จได้กล่าวว่า ลูก ๆ ของพวกเขาปรับตัวได้ดี มีเงินฝากธนาคาร ช่วยเหลือทางบ้านได้ รู้จักรับผิดชอบ รู้ค่า ของเงิน มีเงินเพียงพอใช้ในครอบครัวในแต่ละเดือน เหล่านี้คือการปรับตัวได้ดี (สำเร็จ) ของแรงงาน 6 คน จากกำหนดของพ่อแม่ใน 6 ครัวเรือน ส่วนพ่อแม่ใน 4 ครัวเรือนที่ปรับตัว ไม่สำเร็จได้กล่าวถึงแรงงาน 6 คนที่ปรับตัวได้สำเร็จ ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วยว่า แรงงาน 6 คนมี ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากเดิม และการมีเรื่องอำนาจความสะดวกต่าง ๆ นั้น พ่อแม่และ ครัวเรือน 4 คนในกลุ่มปรับตัวไม่สำเร็จมีเช่นเดียวกับครัวเรือนแรงงานที่ปรับตัวสำเร็จ 6 คน แต่พวกเขา มองว่าแรงงานในครัวเรือนที่ปรับตัวไม่สำเร็จนั้นคือ การบริโภคนิยม การกู้ยืมเงิน

ฟุ่มเฟือย ลัทธิตามแบบเพื่อนเช่น เห็นเพื่อนมีสร้อยทอง ซ้อมือ คอ อยากรได้ทองบ้าง ไปซื้อทอง
 ปลอมมาใส่ และถ้าเพื่อนจับได้จะไปขอยืมเงินมาซื้อจริงใส่ พ่อแม่ของแรงงาน 4 คนที่ปรับตัวไม่
 สำเร็จกล่าวเหมือนกันว่า แรงงานลูก ๆ ของพวกเขาปรับตัวได้ไม่สำเร็จ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี
 ขึ้น แต่ไม่เท่ากับแรงงาน 6 คนที่ปรับตัวได้สำเร็จ ทั้งนี้เนื่องจากการมีหนี้สินที่ยังเป็นเครื่องชี้
 ที่สำคัญสำหรับการปรับตัวที่ไม่สำเร็จ และยังไม่สามารถมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่
 "...ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นบ้าง แต่ไม่มาก เพราะมีหนี้สินอยู่..." พ่อของแรงงานคนที่ 1 กล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย